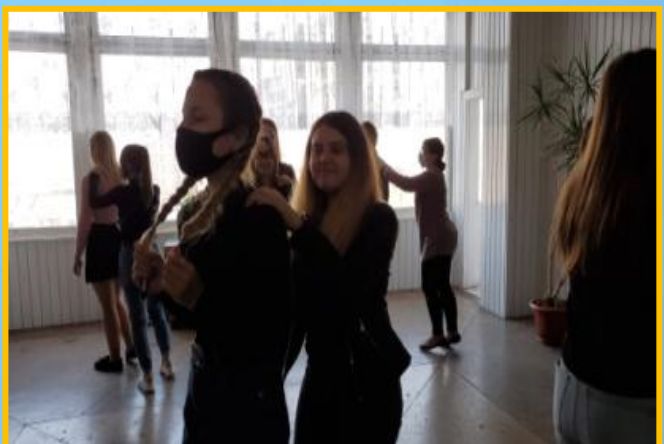

Васютіна Тетяна

DOCCU

Розвиток громадянських
компетентностей в Україні
швейцарсько-український проект

***ЗОШИТ
з основ та методики викладання
громадянської та історичної освітньої
галузі***

Київ - 2022

УДК 373.3.016:[37.015.31:316.42](075.8)

В 20

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
(протокол № 7 від 27 січня 2022 р.)*

Рецензенти:

Бахмат Н.В. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методик початкової освіти, заступник декана з наукової роботи та інформатизації освітнього процесу педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Саєнко Ю.О. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Лук'янченко О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова.

Васютіна Т.М. Зошит з основ і методики викладання громадянської та історичної освітньої галузі: Навч. пос. для студ-в спец-ті 013 «Поч. освіта», першого рівня вищої освіти «Бакалавр» (3.10 р.н.). Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. 42 с.

© Васютіна Т.М., 2022

© НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022

ЗМІСТ

Передмова	4
Заняття № 1. Особливості реалізації змісту ОГ «Громадянська та історична» у Типових освітніх програмах та навчально-методичній літературі для початкової школи.....	5
Заняття № 2. Формування основ громадянської компетентності молодших школярів засобом інструментарію швейцарсько-українського проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні».....	7
Заняття № 3. Людина як біосоціальна істота та методика її вивчення у підручниках ЯДС різних авторських колективів.....	12
Заняття № 4. Соціальне середовище людини та методика формування відповідних складників громадянської компетентності учнів.....	14
Заняття № 5. Місце людини в демократичному суспільстві України та методика вивчення відповідного матеріалу за різними Типовими освітніми програмами.....	17
Заняття № 6. Україна як демократична держава серед країн світу та методика формування відповідних складників громадянської компетентності учнів.....	18
Заняття № 7. Організація проєктної діяльності учнів із змістом громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ».....	20
Заняття № 8. Зміст і методика організації роботи учнів з картографічною продукцією в курсі «Я досліджую світ» та інструментарієм DOCCU.....	23
Заняття № 9. Роль медіа у формуванні основ громадянської компетентності учнів початкової школи.....	27
Заняття № 10. Розвиток soft skills у здобувачів початкової освіти у процесі реалізації змісту громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ».....	30
Список рекомендованих джерел	31
Додатки	36
Структура громадянської компетентності особистості.....	36
Загальна методика формування понять з громадянської освіти.....	37
Класифікація когнітивних рівнів (за Б. Блумом).....	39
Схема аналізу уроку «Я досліджую світ» за змістом громадянської освіти.....	40
Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів з освітнього компоненту.....	41

Шановні студенти!

Робочий зошит, за яким ви працюватимете, створений відповідно до програми обов'язкового освітнього компоненту «Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі», яка складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 013 Початкова освіта.

Результатом його вивчення стане ваша готовність до реалізації змісту освітньої галузі «Громадянська та історична» та здатність формувати в учнів основи громадянської компетентності на основі знань про загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності та фахових досягнень з дисциплін із нормативного та вибіркового циклів освітньо-професійної програми (дидактики, фахових методик, спецкурсів з основ демократії та толерантності тощо).

Виконання пропонованих завдань допоможе вам краще урізноманітнювати форми, методи, прийоми і засоби навчання для формування в учнів відповідної ключової компетентності у їхньому ставленні до природи, суспільства, людей і до самих себе; забезпечить ефективну організацію проєктної роботи учнів із інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з урахуванням їхніх вікових особливостей та специфіки курсу; різнобічно підготує вас до реалізації змісту громадянської освіти на практиці.

Структура кожного заняття передбачає підготовчу і аудиторні частини. Потреба у чіткій організації вашої самостійної роботи зумовила включення у підготовчу частину до занять чималу кількість завдань теоретичного і практичного характерів (робота з фаховою літературою, виконання завдань, підготовка презентацій, планів-конспектів уроків тощо). Зміст завдань аудиторної частини заняття спрямований переважно на інтерактивні форми роботи (рольові ігри, групові і парні взаємодії), які забезпечать формування у вас умінь конструювати конспекти уроків та моделювати їх фрагменти з використанням доробку міжнародних партнерів з формування громадянської компетентності у здобувачів освіти.

Заняття проводитимуться з використанням освітніх платформ Moodle, Google Classroom, додатків Mentimeter, Jamboard, Wheel of Names та інших. Конспекти уроків, які ви готуватимете, опиратимуться на платформи для дистанційного навчання молодших школярів, які є у вільному доступі, та на програмний засіб MozaBook.

Поточний контроль ваших знань відбуватиметься через сучасні цифрові сервіси: Kahoot!, Google Forms.

Тож, успіхів нам!

ЗАНЯТТЯ № 1

Тема. Особливості реалізації змісту ОГ «Громадянська та історична» у Типових освітніх програмах та навчально-методичній літературі для початкової школи.

Завдання:

- ознайомитись зі змістом громадянської та історичної освітньої галузі в Державному стандарті початкової освіти;
- з'ясувати особливості реалізації змісту галузі в Типових освітніх програмах (за ред. О. Савченко та за ред. Р.Шияна) та інтегрованому курсі «Я досліджую світ»;
- проаналізувати структуру та зміст підручників, що реалізують чинну програму з курсу «Я досліджую світ» та місце в них громадянської та історичної освітньої галузі;
- розвивати уміння здійснювати порівняльний аналіз структури та змісту навчально-методичної літератури.

Обладнання: Концепція НУШ, Державний стандарт початкової освіти, програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу «Я досліджую світ».

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

I. Теоретична частина.

Завдання 1. Ознайомтесь зі змістом Державного стандарту початкової освіти (2018 р.) (галузь «Громадянська та історична»), Концепцію НУШ, Типові освітні програми обох авторських колективів і дайте відповіді на запитання:

1. Яку ключову компетентність та наскрізні вміння формує зміст освітньої галузі?

2. Як трактується поняття «громадянська компетентність» у Держстандарті? На формування яких її складників варто звернути увагу вчителю?

4. Яким методам і формам рекомендовано надавати пріоритетну роль в організації навчальної діяльності молодших школярів змісту громадянської та історичної освітньої галузі?

Завдання 2.

Опрацюйте додаток А «Структура громадянської компетентності». Прочитайте та проаналізуйте пояснювальну записку до оновленої програми з курсу «Я досліджую світ» та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. На основі прочитаного коротко запишіть:

1. Які змістові лінії включає у себе зміст програми «Я досліджую світ»?

2. Через який зміст, форми, методи роботи автори пропонують їх реалізувати?

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина.

Бліц-опитування за змістом виконаних завдань підготовчої частини заняття.

Практична частина.

Завдання 1. Опираючись на додаток А «Структура громадянської компетентності» та зміст програми з «Я досліджую світ», заповніть таблицю.

<i>Структурний елемент громадянської компетентності</i>	<i>Приклад прояву складника компетентності в очікуваних результатах навчання здобувачів освіти 1-2 класів</i>	
	<i>Типова за ред. О. Савченко</i>	<i>Типова за ред. Р. Шияна</i>
<i>Різні рівні знання та їх критичне розуміння</i>		
<i>Способи навчальної діяльності (уміння і навички)</i>		
<i>Ставлення</i>		
<i>Цінності</i>		

На яких результатах навчання, пов'язаних зі складниками громадянської компетентності, у програмах акцентується особлива увага?

Завдання 2. Зробіть аналіз структури та змісту чинних підручників з курсу «Я досліджую світ» одного авторського колективу з 1-го по 4-й клас за поданим нижче планом.

Аналіз підручників здається окремим документом і відтворюється на занятті за допомогою інтерактивної вправи «Карусель».

Підручники можна завантажити за посиланням <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/>

Схема аналізу підручників

- а)* бібліографічні дані підручника, гриф;
- б)* з'ясуйте, наскільки повно підручник реалізує зміст ОГ «Громадянська та історична», чи є матеріал на формування усіх складників громадянської компетентності учнів;
- в)* оцініть відповідність матеріалу підручника загальнодидактичним принципам: науковості, доступності тощо на прикладі довільно вибраної вами теми;
- г)* проаналізуйте текстовий компонент підручника (основний, додатковий, пояснювальний) у таких напрямках: відповідність програмі, обсяг, доступність викладення тощо; основний текст; додатковий текст пояснювальний текст;
- д)* дайте оцінку позатекстовому компоненту підручника (запитання і завдання, ілюстративний матеріал, апарат орієнтування):

1. Запитання і завдання підручника та їх відповідність сучасним підходам організації засвоєння знань:

- диференціація відповідно до рівня пізнавальних можливостей (наявність завдань різних рівнів складності; творчих, дослідницького характеру);
- відповідність віковим особливостям учнів;
- чітке і зрозуміле формулювання, що забезпечує можливість самостійного виконання їх учнями;
- спрямованість на формування навичок самостійної роботи, в тому числі з позапрограмовим матеріалом (додатковою літературою);

2. Ілюстративний матеріал підручника, його характер (рівнозначний, обслуговуючий тощо) та значення для засвоєння учнями початкової школи.

3. Особливості апарату орієнтування в досліджуваному підручнику:

- наявність і різноманітність умовних позначень, приклади;
- наявність шрифтових виділень тощо, приклади;

е) зробіть висновок про зміст, якість оформлення книги, доступність для роботи з підручником школярами.

III. Підведення підсумків заняття.

IУ. Домашнє завдання.

Опрацювати контент освітньої платформи <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>

ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Формування основ громадянської компетентності молодших школярів засобом інструментарію швейцарсько-українського проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні»

Завдання:

- актуалізувати знання студентів про напрями діяльності та інструментарій швейцарсько-українського проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні»;

- розвивати уміння підбирати інтерактивні вправи до формування складників громадянської компетентності учнів та їхніх наскрізних умінь з використанням інструментарію DOCCU.

Обладнання: програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу «Я досліджую світ», ТЗН.

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Завдання 1. Опрацюйте матеріали з проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» на освітній платформі «Живемо в демократії». (URL: <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>). На основі аналізу дайте відповідь на запитання:

- Які матеріали платформи придатні для застосування у початковій школі?

- Яким методам і прийомам надають перевагу автори, висвітлюючи зміст уроку? Яка структура такого уроку?

Завдання 2. Опираючись на додаток А «Структура громадянської компетентності» та освітню платформу «Живемо в демократії». (URL: <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>), наведіть приклади завдань, які пропонують автори для формування складників громадянської компетентності.

Наприклад, вправи «Серветка», «Світове кафе», «Павутина», «Китайські палички», «Водій і машина», «Букет», «Чотири кути» та інші

Структурний елемент громадянської компетентності	Приклади тем уроків і вправ з платформи «Живемо в демократії»	
	Орієнтовні теми уроків	Назви вправ
Різні рівні знання та їх критичне розуміння		
Способи навчальної діяльності (уміння і навички)		
Ставлення		
Цінності		

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина. Вправа «Незакінчене речення»

За складовими громадянської компетентності та прикладами їх прояву у підручниках ЯДС.

Практична частина.

Групова робота. Вправа «Мозковий штурм» в гетерогенних групах.

Завдання 1. Враховуючи свій доробок у теоретичній частині, наведіть приклади тем уроку з підручників ЯДС за змістом громадянської освіти. Підберіть до них завдання з інструментарію швейцарсько-українського проекту DOCCU.

Кожна група працює за підручниками окремого авторського колективу: 1) Т. Воронцова та ін., 2) І. Большакова та ін., 3) Т. Гільберг та ін., 4) Н. Волощенко та ін., 5) довільно обраний підручник.

Клас, автори підручника _____

<i>Структурний елемент громадянської компетентності</i>	<i>Приклади тем уроків <u>за змістом громадянської та історичної</u> галузі і вправ з платформи «Живемо в демократії»</i>	
	<i>Тема уроку з курсу ЯДС</i>	<i>Зміст вправи з DOCCU, які можна використати для реалізації змісту уроку і формування складника компетентності</i>
<i>Різні рівні знання та їх критичне розуміння</i>		
<i>Способи навчальної діяльності (уміння і навички)</i>		
<i>Ставлення</i>		
<i>Цінності</i>		

Виступи груп за результатами своєї роботи.

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

Опрацювати контент освітніх платформ http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/ та <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/> в контексті наступної теми заняття.

ЗАНЯТТЯ № 3

Тема. Людина як біосоціальна істота та методика її вивчення у підручниках ЯДС різних авторських колективів.

Завдання:

- актуалізувати теоретичний матеріал з таких розділів громадянської освіти: «Феномен людського життя», «Свідомість і пізнання», «Людина і природа»;

- розвивати уміння здійснювати проектувати та конструювати конспекти уроків, моделювати їх фрагменти з використанням проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні».

Обладнання: програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу «Я досліджую світ», ТЗН, відео, матеріали з платформи <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>.

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Теоретична частина.

Завдання 1. Опіраючись на сучасну літературу дайте визначення ключовим поняттям, пов'язаним з характеристикою людини як біосоціальної істоти.

Людина як частина природи і суспільства. Індивід та індивідуальність. Людське «Я». Ціннісні виміри людського життя. Спілкування в житті людини.

Завдання 2. Створіть на їх основі інтелектуальну карту і завантажте її окремими документом до заняття.

Практична частина.

Завдання 3. Опіраючись на платформи http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/ та <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>, підібрати та розробити матеріали, які можна використати при опрацюванні цього розділу:

- Вправи з DOCCU (освітня ціль, обладнання, хід проведення);
- Відеоресурси;
- Створити QR-коди до завдань, розроблених відповідно до підібраних відео ресурсів;

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина.

Актуалізація опорних знань з теми за допомогою додатку Mentimeter.

Практична частина.

Завдання 1. Опрацюйте додаток Б «Загальна методика формування понять з громадянської освіти».

Завдання 2. Парна робота. На прикладі довільно обраної теми підручника, що вивчає людину як біосоціальну істоту, запропонуйте загальну методику формування ключових понять (додаток Б), добираючи відповідні посилання на відеоресурси та використовуючи інструментарій проекту DOCCU.

<i>Тема і ключові поняття уроку, пов'язані з вивченням людини</i>	<i>Загальні етапи та методика їх формування (форми, методи і засоби)</i>	<i>Вправи з DOCCU</i>	<i>Відеоресурси (посилання на них) та види роботи з ними</i>

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

Опрацювати контент освітніх платформ http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/ та <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/> в контексті наступної теми заняття.

ЗАНЯТТЯ № 4

Тема. Соціальне середовище людини та методика формування відповідних складників громадянської компетентності учнів

Завдання:

- актуалізувати теоретичний матеріал з таких розділів громадянської освіти: «Соціальний розвиток», «Діяльність у житті людини і суспільства», «Суспільне життя людини»;

- розвивати уміння проектувати та конструювати конспекти уроків, моделювати їх фрагменти з використанням проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» та програмного засобу Mozabook;

Обладнання: програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу «Я досліджую світ», ТЗН, відео, матеріали з платформи <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>, сайт для дистанційної освіти http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Теоретична частина

Завдання 1. Опираючись на сучасну літературу з громадянської освіти дайте визначення таким поняттям.

Сім'я в соціальній структурі суспільства. Поняття етносу. Рід, плем'я, народність, нація. Соціальні норми поведінки. Людські чесноти.

Завдання 2. Підготуватись до тестування за теоретичним блоком заняття (додаток Kahoot!/ Google Forms).

Практична частина

Завдання 2.

З проаналізованої вами лінійки підручників з курсу ЯДС (1-4 клас) певного авторського колективу (заняття 1), оберіть тему уроку, яка висвітлює соціальне середовище людини. Запропонуйте до нього загальну методику формування ключових понять (додаток Б), добираючи відповідні посилання на відеоресурси та використовуючи інструментарій проєкту DOCCU.

<i>Тема і ключові поняття уроку</i>	<i>Загальні етапи та методика їх формування (форми, методи і засоби)</i>	<i>Вправи з DOCCU (освітня обладнання, проведення) ціль, хід</i>	<i>Відеоресурси (посилання на них) та види роботи з ними</i>

--	--	--	--

Завдання 3. За результатами виконання завдання 2, розробіть план-конспект уроку з використанням програмного засобу Mozabook.

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина.

Бліц-опитування за змістом теоретичних питань підготовчої частини заняття в додатках Kahoot!/ Google Forms.

Практична частина.

Завдання 1. Рольова гра “студент-учитель”. Відпрацювання методики проведення уроків різних типів.

Завдання 2. Проаналізуйте проведені уроки за поданою схемою (додаток Г). Основні результати запишіть у відповідних таблицях. В аналізі уроку слід відмітити наявність завдань для формування складників громадянської компетентності учнів (додаток А).

Тема уроку 1 _____

Тип уроку _____

Вчитель

“+” уроку	“-” уроку

Висновки щодо сформованості у студента уміння методично правильно підходити до підготовки і проведення уроку.

Тема уроку 2 _____

Тип уроку _____

Вчитель

“+” уроку	“-” уроку

Висновки щодо сформованості у студента уміння методично правильно підходити до підготовки і проведення уроку та формування складників громадянської компетентності учнів

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

Підготувати теоретичний матеріал до наступної теми та план-конспект уроку.

ЗАНЯТТЯ № 5

Тема. Місце людини в демократичному суспільстві України та методика вивчення відповідного матеріалу за різними Типовими освітніми програмами.

Завдання:

- актуалізувати теоретичний матеріал з таких розділів громадянської освіти: «Суспільне життя людини», «Соціальний розвиток», «Політичні засади людського існування», «Правова держава і громадянське суспільство»;

- розвивати уміння проектувати та конструювати конспекти уроків, моделювати їх фрагменти з використанням проекту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» та програмного засобу Mozabook;

Обладнання: програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу «Я досліджую світ», ТЗН, відео, матеріали з платформи <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>, сайт для дистанційної освіти http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/ та інші.

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Теоретична частина.

Завдання 1. Опираючись на сучасну літературу з громадянської освіти, дайте визначення таким поняттям.

Поняття «суспільство», «суспільне», «соціальне», «соціум». Суспільство як самоорганізована система. Поведінка, що відхиляється від соціальних норм. Соціальні ролі особистості.

Завдання 2. Підготуватись до тестування за теоретичним блоком заняття (додаток Kahoot! / Google Forms).

Практична частина.

Завдання 3. Парна робота в Jamboard. З проаналізованої вами лінійки підручників, підберіть теми уроків, які розкривають місце людини в демократичному суспільстві України.

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина.

1. Бліц-опитування за змістом теоретичних питань підготовчої частини заняття в додатках Kahoot! / Google Forms.

Практична частина.

Завдання 1. Парна робота в Jamboard. За результатами роботи в завданні 3 підготовчої частини, виконайте таке:

- оберіть тему **одного уроку**;

- до цієї теми доповніть фрейми:

1. QR-кодами до відеоматеріалів, що стосуються теми;
2. прикладами вправ з DOCCU, які можна використати на уроці;
3. посиланнями на ресурси дистанційного навчання курсу ЯДС, де цю тему висвітлено;
4. прикладами наочних посібників, доцільних для розкриття теми.

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

Підготуватись до наступного заняття.

ЗАНЯТТЯ № 6

Тема. Україна як демократична держава серед країн світу та методика формування відповідних складників громадянської компетентності учнів

Завдання:

- актуалізувати теоретичний матеріал з таких розділів громадянської освіти: «Суспільне життя людини», «Соціальний розвиток», «Політичні засади людського існування», «Правова держава і громадянське суспільство»;

- розвивати уміння проектувати та конструювати конспекти уроків, моделювати їх фрагменти з використанням проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» та програмного засобу Mozabook;

Обладнання: програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу «Я досліджую світ», ТЗН, відео, матеріали з платформи <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>, сайт для дистанційної освіти http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/ та інші.

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Теоретична частина.

Завдання 1. Опираючись на сучасну літературу з громадянської освіти дайте визначення таким поняттям.

НТР і природне середовище. Розвиток міжнаціональних відносин. Національне та загальнолюдське в культурі. Багатоманітність та взаємодія культур.

Завдання 2. Підготуватись до тестування за теоретичним блоком заняття (додаток Kahoot!/ Google Forms).

Практична частина.

Завдання 3. Розробіть план-конспект уроку з теми, пов'язаної з Україною як демократичною державою серед країн світу.

У змісті має бути відображено: вправи з DOCCU, QR-коди до відеоматеріалів, що стосуються теми, інструментарій програмного засобу Mozabook, завдання для роботи з атласами «Я досліджую світ» (громадянська освіта).

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина.

Бліц-опитування за змістом теоретичних питань підготовчої частини заняття в додатках Kahoot!/ Google Forms.

Практична частина.

Завдання 1. Рольова гра “студент-учитель”. Відпрацювання методики проведення уроків різних типів.

Завдання 2. Проаналізуйте проведені уроки за поданою схемою (додаток Г). Основні результати запишіть у відповідних таблицях. В аналізі уроку слід відмітити наявність завдань для формування складників громадянської компетентності учнів (додаток А).

Тема уроку 1 _____

Тип уроку _____

Вчитель _____

<i>“+” уроку</i>	<i>“-” уроку</i>

Тема уроку 2 _____

Тип уроку _____

Вчитель _____

<i>“+” уроку</i>	<i>“-” уроку</i>

Висновки щодо сформованості у студентів умінь методично правильно підходити до підготовки і проведення уроку та формування складників громадянської компетентності учнів

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

Підготуватись до наступного заняття.

ЗАНЯТТЯ № 7

Тема. Організація проєктної діяльності учнів із змістом громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ».

Завдання:

- актуалізувати теоретичний матеріал про види, форми і методи контролю навчальних досягнень учнів початкової школи;
- розвивати уміння розробляти завдання для усіх видів контролю.

Обладнання: програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу «ЯДС», статті з періодичних видань, ТЗН.

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Теоретична частина

Завдання 1. Опрацювати фахову літературу з теми заняття за такими питаннями:

1. Види, типи проєктів в курсі «Я досліджую світ» різних авторських колективів. Етапи роботи над проєктом.
2. Форми організації діяльності учнів під час виконання проєктів з предмету.
3. Орієнтовні вимоги до оформлення проєктної документації (портфоліо).
4. Особливості оцінювання проєктної роботи учнів.

Практична частина.

Завдання 2. Опираючись на поданий зразок, заповніть таблицю, охарактеризувавши по 2 проєкти для 3 і 4-го класів за довільно обраною темою.

Назва проекту	Тип (вид) проекту; форма організації діяльності учнів	Результат проекту	Етапи роботи над проектом та методи і прийоми роботи на них		
			Підготовчий	Дослідно-творчий	Підсумковий
Історія та традиції моєї школи (мого класу).	Інформаційний Колективна	Відеоролик за результатами інтерв'ю зі старшими учнями школи, співробітниками; фотоколаж	Розповідь учнів, вчителів, пояснення, обговорення в колективі, складання плану роботи кожного, складання питань для інтерв'ю	Мікрофон, акваріум, трансформація ідей, ситуативне моделювання	Презентація відеоролика. Обговорення аналіз фото колажу; прогнозування свого внеску у історію школи.
3 клас					
3 клас					
4 клас					

4 клас					
--------	--	--	--	--	--

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина.

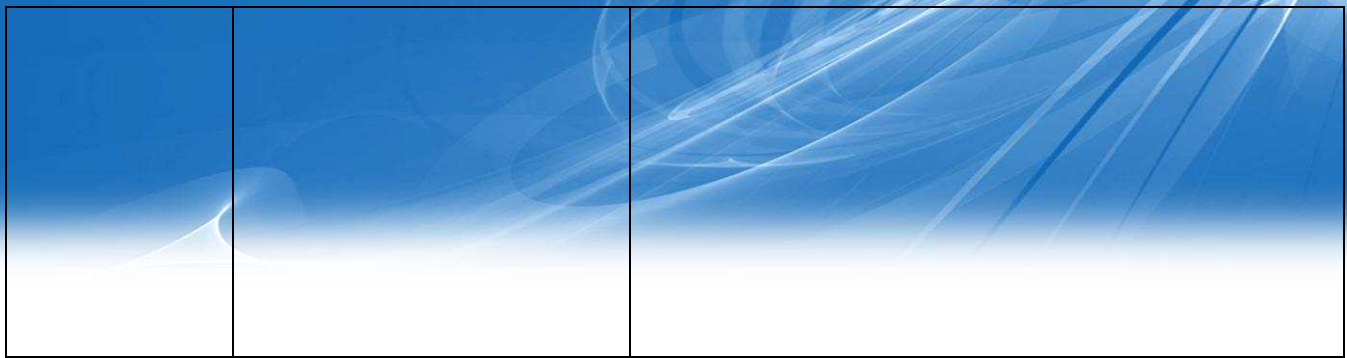
Виступи студентів за результатами виконання завдання 2.

Практична частина. Вправа «Світове кафе».

Завдання 1. Розробити план заходів для організації групового **проєкту** за довільно обраною темою з курсу ЯДС за змістом громадянської освіти.

Тема проєкту, клас _____

<i>Етапи проєкту</i>	<i>Дії вчителя та учнів на цьому етапі</i>	
	<i>Вчитель</i>	<i>Учні</i>
Підготовчий		
Дослідницький		
Підсумковий		

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

Опрацювати фахові джерела з питань методики застосування картографічних посібників у початковій школі.

1. **Васютіна Т.М.,** Саєнко Ю.О. Методика організації роботи учнів 1-го класу з картографічними посібниками в процесі вивчення курсу «Я досліджую світ». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 36. Том 1. С. 239 – 244. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/36_2021/part_1/40.pdf DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-1-38>
2. **Васютіна Т.,** Ішук І., Остроух В.І. Дидактичні можливості атласу з природознавства до курсу «Я досліджую світ» (1-2 клас) для навчання молодших школярів. *Початкова школа*. 2019. № 5. С. 38-42. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/Library/DocDescription?doc_id=676136

ЗАНЯТТЯ № 8

Тема. Зміст і методика організації роботи учнів з картографічною продукцією в курсі «Я досліджую світ» та інструментарієм DOCCU

Завдання:

- актуалізувати теоретичний матеріал про картографічну продукцію як засіб навчання, її види;
- розвивати вміння підбирати завдання для роботи з різними видами картографічної продукції у процесі реалізації громадянської та природничої освіти в інтегрованому курсі ЯДС;
- формувати вміння інтегрувати зміст освітніх галузей навколо ОГ «Громадянська та історична» та конструювати конспекти уроків.

Обладнання: атласи «Я досліджую світ» (ОГ «Громадянська та історична» і «Природнича»), настільні і настінні карти, географічні плакати, глобуси програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу ЯДС, статті з періодичних видань, ТЗН.

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Теоретична частина

Завдання 1. Ознайомитись із видами та тематикою картографічної продукції, яка реалізує зміст освітніх галузей «Громадянська та історична» і «Природнича».

Завдання 2. Опрацювати у мережі контент з методики викладання курсу ЯДС щодо використання картографічних посібників у освітньому процесі початкової школи.

Практична частина

Завдання 3. Опираючись на результати виконання завдань теоретичної частини, розробити завдання для роботи учнів з картографічними посібниками до курсу ЯДС за поданим зразком.

Кожен студент довільно обирає один посібник (!) з переліку запропонованих. В межах групи вони не повинні повторюватись.

«Моя країна – Україна» (атлас ЯДС, прир.), Україна сучасна (с. 20-21 Атлас «Моя Україна»), «Ремесла та народні промисли» (с. 24-25 Атлас «Моя Україна»), «Визначні пам'ятки» (с. 26-27 Атлас «Моя Україна»), «Видатні постаті», «Що виробляється в Україні», «Україна у світі» (Атлас «Моя Україна» форзац), «Винаходи людства» (атлас ЯДС. ГІ. с.10-11), Атлас з наліпками «Винаходи», «Історична і культурна спадщина країн світу» (атлас ЯДС. ГІ. с.14-15), «Водойми України» (абетка, плакат), «Рослини України» (абетка, плакат), «Тварини України» (абетка, плакат), Карта-пазл «Україна», глобус.

Таблиця 1

Види роботи учнів з картографічною продукцією в процесі вивчення курсу ЯДС

<i>Назва картографічного посібника та його частина для уроку</i>	<i>Тема уроку, де його можна використати у навчанні</i>	<i>Форми організації діяльності учнів з посібником (фронтальна, парна, групова) та завдання для роботи</i>
Атлас «Моя Україна» («Гори та рівнини» с.2-3)	Моя Україна	ОГ «Мовно-літературна». Індивідуальна робота. 1. Прочитати текст, знайти у ньому абзаци. 2. В останньому абзаци знайти слова з власними назвами. 3. Знайти у 1 реченні головні та другорядні члени. Підкреслити їх. 4.Скласти запитання до тексту. ОГ «Природнича». Парна робота. 1. Ознайомитись легендою (умовними позначеннями на карті). Як позначають форми поверхні землі? 2. Знайти на карті гори та рівнини. Показати їх. 3. Порівняти зображення. Чим вони відрізняються. Чому? 4. Знайти 3-5 річок на карті. Куди вони впадають? 5. Опишіть за поданими в карті світлинами гірський та рівнинний краєвиди.

		<p>ОГ «Технологічна». Групова робота.</p> <p>1. Вирізати за шаблоном заздалегідь підготовлені смужки, що зображають гори, рівнини та найбільші річки України з фрагментів карти (в групах). Розфарбувати їх.</p> <p>2. На спільному плакаті правильно розмістити виготовлені форми поверхні землі і назвати їх. Пояснювальна бесіда за змістом створеного плакату-аплікації.</p> <p>ОГ «Громадянська та історична». Фронтальна бесіда.</p> <p>Як гори та рівнини України допомагають популяризувати нашу країну серед інших держав світу? В чому їх цінність для нашої держави?</p>

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина.

Виступи студентів за результатами роботи підготовчої частини.

Практична частина.

Завдання 1. Опіраючись на матеріал довільно обраного підручника, охарактеризуйте завдання, спрямовані на роботу з картографічними посібниками, які автори пропонують.

Підручник ЯДС (клас, _____; автори: _____)

Таблиця 2.

Взаємозв'язок картографічної продукції та складників громадянської компетентності учнів

Тема уроку _____

Картографічний посібник _____

<i>Види завдань для роботи учнів з картографічним посібником</i>	<i>Структурний елемент громадянської компетентності</i>
	Різні рівні знання та їх критичне розуміння
	Способи навчальної діяльності (уміння і навички)
	Ставлення
	Цінності

Завдання 2. Опираючись на зміст картографічних посібників за змістом громадянської освіти, розробіть план організації навчального проєкту для учнів, де він може використовуватись як ключове обладнання.

Тема картографічного посібника (наприклад, «Видатні постаті», «Ремесла і народні промисли», «Народні символи України» тощо) _____

Назва проєкту та очікуваний результат _____

Форми, методи, засоби для роботи різних етапах проєкту _____

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

1. Проаналізувати різні види масмедіа (реклама, анімаційні фільми, пісні тощо), які є у вільному доступі, і які можуть вчителі використати для формування складників громадянської компетентності учнів.

2. Переглянути особливості виконання завдань з наступної теми у вправі «Світове кафе» <https://youtu.be/DIMv0Dn8A-w>

ЗАНЯТТЯ № 9

Тема. Роль медіа у формуванні основ громадянської компетентності учнів початкової школи.

Завдання: сформувати у студентів:

- уявлення про особливості сприйняття інформації дітьми покоління α ;
- уміння розрізняти різні види медіаресурсів та «бачити» складові громадянської компетентності школярів, на формування яких вони впливають;
- здатність застосовувати ці ресурси в роботі з молодшими школярами на уроках ЯДС;
- уміння підбирати завдання для роботи з різними видами медіа у процесі вивчення змісту галузі «Громадянська та історична» в курсі ЯДС.

Обладнання: медіаресурси різного спрямування (реклама, пісні, анімаційні фільми тощо), підручники, робочі зошити та методична література з курсу ЯДС, статті з періодичних видань, ТЗН.

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Теоретична частина

Завдання 1. Ознайомитись із видами та тематикою медійної продукції, яка є відкритому доступі та реалізує зміст ОГ «Громадянської та історичної».

Переглянути такі ресурси:

1. Всі ми потрібні. URL: https://www.youtube.com/watch?v=yt3D_4yda0M
2. Дуже важливо навчити цьому наших дітей. URL: <https://www.facebook.com/promum.com.ua/videos/1872605186336833/>
3. Мотузки. URL: https://www.youtube.com/watch?v=S_Q0ByWT8lg
4. Україна – це ти. URL: https://www.youtube.com/watch?v=HBLzV2P2y_s
5. Уроки гарного поведження. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=X-SBpymoRCg>
6. Який друг справжній? URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TAbmgJYI8pE>
7. «YES I CAN – Paralympics RIO 2016 – We're The Superhumans!» URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vzjuQoNM534>
8. <https://www.facebook.com/100004660323472/videos/1812779678887359/>
9. Сюжет з новин. «Як поліцейський «обдури» сліпу дівчину» (початок з 7.22 хв.) <https://www.youtube.com/watch?v=wnWakqsIGU0>
10. Анімаційні фільми (Маленька каструлька Анатолія, Скарлетт, Тамара, Вальсовий дует, Струни, Секрет Маель). URL: <https://amazing-ukraine.com/animatsiia-z-hlybokym-zmistom-iaka-navchyt-ditei-tolerantnosti/>

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина. Вправа «Кубик Блума»

За допомогою кубика «Блума» та додатка Wheel of Names (<https://wheelofnames.com/uk/>) дати відповіді на запитання, що стосуються змісту одного із переглянутих самостійно медіаресурсів.

Запитання починатимуться словами різних когнітивних рівнів (за Б.Блумом) (додаток В «Класифікація когнітивних рівнів»)

- на відтворення знань,
- на розуміння,
- на застосування в стандартних і змінених навчальних ситуаціях,
- уміння висловлювати власні судження, ставлення, оцінки.

Практична частина. Вправа «Світове кафе».

Обладнання для кожної групи: галузь «Громадянська та історична», Типова програма, підручники ЯДС, схема «Структура громадянської компетентності» (додаток А), критерії демократичного громадянства (Освіта для демократичного громадянства/Освіта з прав людини URL:<https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>) .

Завдання 3. Об'єднатись в гетерогенні групи за допомогою пазлових карток. Обрати власника кафе і тему, за якою ваше кафе буде працювати.

1. Група 1. Реклама гімну паролімпіади в Ріо.
2. Група 2. Пісня («Україна – це ти», «Всі ми важливі» на вибір).
3. Група 3. Сюжет з новин.
4. Група 4. Анімаційний фільм («Стрічки/Мотузки» або інший на вибір).
5. Група 5. Корисні підказки «Який друг справжній?»

Завдання для груп: дати відповіді на запитання.

1. У яких темах курсу ЯДС можна використати даний матеріал?
2. Які форми та методи роботи можна запропонувати з цим сюжетом?
3. Які складові основ громадянської компетентності можна формувати за допомогою цього ресурсу?

Виконується на аркуші А1 і після завершення власники кафе виступають з результатами роботи і головні ідеї слухачі заносять у таблицю.

Завдання 4. Заповніть таблицю.

<i>Вид медіаресурсу</i>	<i>У яких темах курсу ЯДС можна використати даний матеріал?</i>	<i>Які форми та методи роботи можна запропонувати з цим сюжетом?</i>	<i>Які складові громадянської компетентності можна формувати у молодших школярів за допомогою цього ресурсу?</i>
Реклама гімну паролімпіади в Ріо.			
Пісня (Україна – це ми, «Всі ми важливі» на вибір).			
Сюжет з новин.			
Анімаційний фільм («Стрічки» або інший на вибір)			
Корисні підказки «Який друг справжній?»			

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

Опрацювати фахові джерела з питань формування soft skills у здобувачів початкової освіти.

ЗАНЯТТЯ № 10

Тема. Розвиток soft skills у здобувачів початкової освіти у процесі реалізації змісту громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ».

Завдання:

- актуалізувати теоретичний матеріал про суть і методику формування soft skills в учнів початкової школи, з'ясувати підходи до ролі театралізації у цьому процесі;

- розвивати вміння формувати soft skills в молодших школярів засобом інтерактивних вправ та театралізованої діяльності.

Обладнання: програми, підручники, робочі зошити та методична література з курсу ЯДС, статті з періодичних видань, ТЗН.

ПІДГОТОВЧІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТТЯ

(виконуються позааудиторно)

Теоретична частина

Завдання 1. Опрацювати фахову літературу з теми заняття за такими питаннями:

1. Суть soft skills, важливість їх розвитку в молодших школярів.
2. Зміст, форми та методи формування soft skills у сучасній практиці.
3. Роль інтерактивних вправ та театралізованої діяльності для розвитку soft skills учнів початкових класів.
4. Дидактичні можливості MozaBook для розвитку в учнів soft skills.

ХІД АУДИТОРНОГО ЗАНЯТТЯ

Теоретична частина.

Актуалізація опорних знань з теми за допомогою додатку Mentimeter.

Практична частина. Парна робота.

Опираючись на інформацію, отриману після опрацювання питань теоретичної частини, заповнити таблицю.

Передбачте роботу з програмним засобом MozaBook, вправами з групи інтерактивних технологій ситуативного моделювання та вправами з DOCCU.

<i>Приклади soft skills</i>	<i>Матеріал з громадянської освіти курсу ЯДС, за допомогою якого їх можна формувати в учнів та рекомендовані вами форми та методи.</i>

Виступи студентів за результатами роботи.

III. Підведення підсумків заняття.

IV. Домашнє завдання.

Підготуватись до підсумкової атестації.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васютіна Т.М., Золотаренко Т.О. Реалізація ідей STREAM-освіти у процесі формування основ громадянської компетентності учнів початкової школи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Тернопіль, 7–8 листопада, 2019), С.38 – 40. URL:<https://famv.udpu.edu.ua/nauka/naukovi-zakhody-kafedry?id=414>
2. Васютіна Т., Золотаренко Т., Клямар А. Розвиток основ критичного мислення в учнів 1-го класу засобом цифрових ресурсів Mozaik та MozaBook. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44. Том 1. С. С. 217 –222. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/44_2021/part_1/34.pdf
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-34>
3. Васютіна Т., Коваль Т., Тарасенко О. Особливості організації групової роботи учнів початкової школи засобом інструментарію швейцарсько-українського проєкту DOCCU – розвиток громадянських компетентностей в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44. Том 1. С. С. 223 – 228. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/44_2021/part_1/35.pdf
<https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-35>
4. Васютіна Т.М., Саєнко Ю.О. Методика організації роботи учнів 1-го класу з картографічними посібниками в процесі вивчення курсу «Я досліджую світ» *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 36. Том 1. С. 239 – 244. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/36_2021/part_1/40.pdf DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-1-38>
5. Васютіна Т., Суюндукова Ю. Формування ціннісних орієнтацій в учнів 1-го класу у процесі ранкових зустрічей. *Початкова школа і сучасність*. 2019. № 5. С. 3-8.
6. Васютіна Т., Телецька Л. Напрями підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» до формування в учнів основ громадянської компетентності. *Науковий часопис*. Серія 17. Випуск 31. 2019. С. 40- 45.
7. Васютіна Т.М., Чижевська Ю. Формування «м'яких» навичок (soft skills) у дітей 6-7 років засобом театралізованих вправ. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти»*, в рамках проєкту програми Еразмус + Модуль Jean Monnet 620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE. Вінниця, 22-23 квітня 2021 року.
8. Відеоуроки ЯДС (до підручника Т.Воронцової). URL: https://www.youtube.com/channel/UCY_LWkira26QFu1oFDqfXSA/videos
9. Воронцова Т. та ін. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Алатон. 2019. 128 с. URL: http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/
10. Гільберг Т. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» /Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ, Генеза. 2020. 256 с.
11. Гільберг Т.Г., Тарнавська С.С., Хитра З.М., Павич Н.М. Навчально-методичний посібник

- «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Київ. Генеза, 2020. 240 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbniki/dlya-pedagogchnikh-pratsvnikv/navchalno-metodichniy-posbnik-nova-ukrainska-shkola-metodika-navchannya-ntegrovanogo-kursu-ya-dosldzhuyu-svt-u-3-4-klasakh-zakladv-zagalno-seredno-osvti-na-zasadakh-kompetentnsnogo-pdkhodu/>
12. Громадянська відповідальність: 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів. Посібник для вчителя для реалізації наскрізної тематичної лінії «громадянська відповідальність» в оновлених шкільних програмах для 5–9-х класів / Рафальська М., Боярчук О., Герасим Н. та ін. Європейський центр ім. Вергеланда. Київ, 2017. 136 с.
 13. Громадянська освіта та методика її навчання: Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелещенко. К.: УОБЦ «Оріон», 2019. 320 с. URL: <https://engage.org.ua/hromadianska-osvita-ta-metodyka-ii-navchanniapidruchnyk-dlia-studentiv-pedahohichnykh-zakladiv-vyshchoi-osvity/>
 14. Державні символи України. URL: <https://sites.google.com/view/1class1semestr/%D0%BD%D0%B0%D1%88%D0%B0-%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0/%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%B8-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8?authuser=0>
 15. Державні свята. URL: <https://sites.google.com/view/1class1semestr/%D0%BD%D0%B0%D1%88%D0%B0-%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0/%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%B0?authuser=0>
 16. Державний стандарт початкової освіти. Освітня галузь “Громадянська та історична”. URL: newstandard.nus.org.ua/
 17. Електронні версії підручників. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>
 18. Живемо в демократії. URL: <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>
 19. Зростаємо в демократії. Плани уроків для початкових класів з освіти для демократичного громадянства та прав людини (ОДГ/ОПЛ) / [В. Вайдінгер, Р. Голлоб] / Під заг. ред. Р. Голлоб, П. Крапф та ін.; пер. з англ. та адапт. О. В. Овчарук; заг. ред. укр. версії Н. Г. Протасова. К: НАДУ, 2011, 154 с.
 20. Зростаємо у демократії: Плани уроків для початкового рівня з питань демократичного громадянства та прав людини / Р. Голлоб, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер. Пер. з англ. та адапт. О. В. Овчарук; заг. ред. укр. версії: Н. Г. Протасова. 3-тє вид. К.: Основа, 2016. Т. 2. 164 с.
 21. Кого називають добродіями. URL: <https://sites.google.com/view/1class1semestr/%D1%8F%D0%BA-%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%B8/%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BC%D0%B8?authuser=0>
 22. Концепція «Нова українська школа». URL: <http://mon.gov.ua/202016/12/05/konczepczyia.pdf>
 23. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/.../2018/.../1-kontseptsiya-rozvitku-gromosviti-v-ukraini-1701201/>

24. Лактіонова Г.М. Конвенція ООН з прав дитини: шляхи практичного застосування: метод. рек. / [упоряд. Г.М. Лактіонова та ін.]. К.: Наук. світ, 2000. 38 с.
25. Людина і світ: Підручник/Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, А.О. Приятельчук та ін.; Голов. ред. Л.В. Губерський. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. 349 с.
26. Лук`янченко О. М., Васютіна Т. М. & Кондратюк О. М. (2021). Психолого-педагогічні аспекти формування «soft-skills» у молодших школярів в процесі гри. *International scientific and practical conference Pedagogy and psychology in the modern world: interaction vectors*. Wloclawek, Republic of Poland May 28–29, P. 23-27 DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-5>. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/134/3859/8097-1?inline=1>
27. М'які навички – Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
28. Навчаємо демократії. URL: <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>
29. Навчаємо демократії: Базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для вчителів / Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер: Пер. з англ. та адапт. Л.І. Парашенко. 3-тє вид. К.: Основа, 2016. Т. 1. 164 с.
30. Навчання демократії: збірник практичних занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини / Р. Голлоб, П. Крапф. Пер. з англ. та адапт. Н.Г. Протасової. К.: Основа, 2016. Т. 6. 100 с.
31. Оцінювання за курсом ЯДС. URL: <https://docs.google.com/presentation/d/1OGGoG89HBY-zwX877v3uNqNJQnNseEFn2/edit#slide=id.p5>
32. Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) Взято з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-06#Text
33. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу / Під заг. ред. Бібік Н. М., Араджионі М. А. К.: ФОП «Парашин К. С.», 2018. 880 с.
34. Сайт дистанційної освіти. URL: http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/1klas
35. Створюємо дошку візуалізації. URL: <https://sites.google.com/view/yds4class/%D1%8F%D0%BA-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%8F%D0%B3%D1%82%D0%B8-%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%85%D1%83/%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8E%D1%94%D0%BC%D0%BE-%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%83-%D0%B2%D1%96%D0%B7%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97?authuser=0>
36. Тарасенко О.В., Васютіна Т.М. Організація самостійної роботи учнів початкової школи в курсі ядс засобом вправ швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU». Нова українська школа як простір формування ключових компетентностей учасників освітнього процесу: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 грудня 2020, Чернівці) / Укладачі: Бирка М.Ф., Боярин Л.В., Куриш Н.К. Чернівці: ППОЧО, 2020.
37. Татаурщикова Д. *Soft skills*. [Електронний ресурс]. URL <https://4brain.ru/blog/soft-skills/>
38. Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/tipovaosvitnyaprogram1.doc>
39. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/04/11/1tipova-osvitnya-programa-rozrobлена-pid-kerivnitstvom-oya-savchenko.docx>
40. Третяк О. Методика виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 6. С.10 –15.
41. Трояновська Г. Театралізація – дійовий метод формування життєвих компетенцій особистості учня. *Початкова школа*. 2016. №7. С.14-16

42. http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/
43. Україна – демократична держава. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6DlbuucJMps>
44. Україна – наша Батьківщина. URL:
<https://sites.google.com/view/1class1semestr/%D0%BD%D0%B0%D1%88%D0%B0-%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%88%D0%B0-%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0?authuser=0>
45. Хто такі друзі. URL:
<https://sites.google.com/view/1class1semestr/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B8/%D1%85%D1%82%D0%BE-%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%96-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B7%D1%96?authuser=0>
46. Шолудько К. Розвиток soft skills через театралізовану діяльність у дітей дошкільного віку. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10- 11 грудня 2020 р.)/редкол.: О.П. Демченко, В.І. Імбер, Н.С. Казьмірчук, Н.О. Комарівська, Л.В. Любчак, Н.А. Олійник, А.В. Хіля; за заг. Ред. О.П. Демченко. Вінниця, 2020. Вип. 3. 351 с.
http://93.183.203.244/xmlui/bitstream/handle/123456789/6995/Collection%20of%20conference%20materials_inclusion.pdf?sequence=1&isAllowed=y
47. Як досягти успіху. URL: <https://sites.google.com/view/yds4class/%D1%8F%D0%BA-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%8F%D0%B3%D1%82%D0%B8-%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%85%D1%83/%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%BE-%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8?authuser=0>

Структура громадянської компетентності

(Barrett, M. (2016). *Competences for democratic culture: Living together as equals in culturally diverse democratic societies*. Strasbourg: Council of Europe Publishing)

Цінності

- ❖ Повага до людської гідності та прав людини
- ❖ Визнання цінності культурного багатоманіття
- ❖ Визнання цінності демократії, справедливості, рівності і верховенства права

Ставлення

- ❖ Відкритість до інших культур, переконань та світогляду інших людей
- ❖ Повага
- ❖ Громадянська свідомість
- ❖ Відповідальність
- ❖ Впевненість у собі
- ❖ Прийняття невизначеності

Компетентності

- ❖ Навички автономного навчання
- ❖ Аналітичне і критичне мислення
- ❖ Вміння слухати та спостерігати
- ❖ Емпатія
- ❖ Гнучкість та вміння адаптуватися
- ❖ Лінгвістичні, комунікативні навички та багатомовність
- ❖ Навички співпраці
- ❖ Навички вирішення конфліктів

Навички та вміння

- ❖ Знання самого себе та критична самооцінка
- ❖ Знання та критичне розуміння мови і особливостей спілкування
- ❖ Знання та критичне розуміння світу: політики, права, прав людини, культури, релігії, історії, ЗМІ, економіки тощо

Знання та їх критичне розуміння

Загальна методика формування понять з громадянської освіти

<i>Етапи засвоєння поняття у свідомості людини</i>	<i>Умови ефективного формування суспільствознавчих понять</i>	<i>Методи і прийоми роботи на уроці</i>
<p>1. Чуттєве сприймання. Засвоєння чи актуалізація уявлень про окремі об'єкти чи їх групи.</p>	<p>Організація чуттєвого сприймання ознак, властивостей предметів або явищ, формування уявлень про них або актуалізацію раніше сформованих уявлень.</p>	<p>Підготовча бесіда (за змістом зображувальних посібників, з використанням наочних посібників або без них); інтерактивний прийом «Мікрофон», розгадування ребусів, кросвордів тощо</p>
<p>2. Розумова діяльність, спрямована на виявлення істотних ознак предмета чи явища.</p>	<p>Організація розумової діяльності, спрямованої на виокремлення істотних ознак предмета чи явища.</p>	<p><i>Розповідь</i> (опис, художня розповідь) з елементами бесіди; <i>виконання усних і письмових завдань проблемного характеру</i> (формулювання запитань має бути таким, аби примусити учнів зіставляти, порівнювати, пов'язувати явища. "Чому?", "Як ви вважаєте?", "Чим можна пояснити?", «Звідки походить назва нашого населеного пункту? «Як бути успішним? тощо); <i>пояснювальна бесіда</i> за ілюстраціями підручника; <i>перегляд і обговорення відеофільму</i> за поданим планом тощо; <i>групова робота</i> за окремим (чи спільним) завданням; <i>інтерактивні методи</i> «Прес», «Мозковий штурм»; <i>моделювання різних ситуацій, малювання і креслення схем; опрацювання прислів'їв, крилатих висловів, загадок</i></p>
<p>3. Узагальнення і словесне вираження змісту поняття. Уведення терміна, яким позначається поняття.</p>	<p>Забезпечення узагальнення і словесного вираження змісту поняття, позначення його відповідним терміном.</p>	<p><i>Підсумкова бесіда</i> з метою узагальнення змісту поняття; <i>термінологічна робота</i> (проговорення терміну вголос, запис на дошці, робота над засвоєнням орфографії, морфологічний і фонетичний аналіз нових термінів, з'ясування етимології (походження терміну) та його семантики (значення).</p>

<i>Етапи засвоєння поняття у свідомості людини</i>	<i>Умови ефективного формування суспільствознавчих понять</i>	<i>Методи і прийоми роботи на уроці</i>
<p>4. Включення поняття в систему засвоєних знань.</p>	<p>Організація закріплення сформованого поняття шляхом репродуктивного відтворення його змісту.</p> <p>Організація застосування засвоєного поняття у подібних і нових ситуаціях.</p>	<p><i>Робота з тестом і методичним апаратом підручника</i> (читання тексту, відповіді на запитання, складання плану до статті, складання розповіді за планом, знаходження ключових понять у тексті та їх визначень, опис малюнку, перетворення тексту підручника на таблицю, схему або план, а рисунків, схем, таблиць — у словесні відповіді; придумай іншу кінцівку історії, візьміть інтерв'ю в учня, який..., знайдіть докази «за» і «проти»..., висуньте припущення про те, що могло б трапитися,якби...,зробіть діораму улюбленої сцени на столі..., перелічіть причини, чому сподобалася і чому не сподобалася..., організуйте аукціон добрих справ..., придумайте нове призначення для..., напишіть оголошення про..., придумайте рекламу... (за Н.Бібік)), <i>виконання завдань робочого зошита</i> (різних рівнів складності), <i>заповнення схем на дошці чи опис зображеного на таблиці; дидактична гра; розв'язання прогностичних задач, пояснювальна бесіда за запитаннями проблемного характеру, тощо.</i></p>

КЛАСИФІКАЦІЯ КОГНІТИВНИХ РІВНІВ

- на відтворення знань,
- на розуміння,
- на застосування в стандартних і змінених навчальних ситуаціях,
- уміння висловлювати власні судження, ставлення, оцінки.

У контексті таксономії Блума, ці рівні можна представити за допомогою таких запитань (завдань).

Рівень мислення/ навчального результату учня	Питальні слова, за допомогою яких формулюється запитання цього рівня	Дієслова, з використанням яких можна побудувати діяльність учнів на різному рівні мислення
Здобуття знань (інформації)	<ul style="list-style-type: none"> • Що таке..? Де..? Коли..? • Що саме..? • Скільки..? • Які приклади відомі..? 	Визначте, повторіть, складіть список, знайдіть, покажіть, перекажіть, перерахуйте, запам'ятайте, назвіть, відтворіть, зафіксуйте, розкажіть
Розуміння інформації	<ul style="list-style-type: none"> • Як передати іншими словами..? • Як ви розумієте..? • Як пояснити іншими словами..? 	Поясніть, опишіть, розпізнайте, розташуй, оберіть, перекладіть, перекажіть своїми словами, підкресліть
Використання, застосування інформації	<ul style="list-style-type: none"> • У яких ще ситуаціях можна застосувати..? • Хто може використовувати..? • Чим може бути корисне..? • Що може зашкодити..? 	Застосуйте, використайте, продемонструйте, поясніть, обчисліть, виберіть, завершіть, дослідіть, проведіть експеримент, проілюструйте, розрахуйте
Аналіз	<ul style="list-style-type: none"> • Які основні елементи..? • З чого складається..? • До якої групи відноситься..? • Які причини..? • Як влаштоване..? • Які функції..? • У чому схожість (відмінність)..? • Що спільного між? • Як пов'язані? • У чому зв'язок між..? 	Визначте частини ознаки, причини, наслідки, встановіть послідовність, розділіть, розбийте, розберіть, структуруйте, порівняйте, зіставте
Синтез	<ul style="list-style-type: none"> • Про що говорить наявність таких елементів, як-от..? • Який висновок можна зробити з фактів..? • Поясніть, чому..? • Що потрібно..? • Чому ви думаєте? • Як зробити..? • Чому ви вважаєте..? 	Згрупуйте, зберіть, скомбінуйте, складіть, створіть, розробіть, сформулюйте, узагальніть, об'єднайте, придумайте, змініть, організуйте, сплануйте, підготуйте, запропонуйте, перегрупуйте, перепишіть, встановіть, замініть
Оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> • Добре чи погано..? • Які переваги або недоліки..? • Правильно чи помилково..? • Ефективно чи неефективно..? • Чи згодні ви, що..., чому..? • Чи правильно, що..., чому..? 	Оцініть, порівняйте, що найкраще, хто правий, чому це саме важливе, доведіть, переконайте, обґрунтуйте, порекомендуйте, підтримайте, перевірте, оцініть

Пункти аналізу

I. Загальні відомості.

1. Підготовка приміщення до уроку, готовність учнів.
2. Тема і дидактична мета уроку. Повідомлення учням мети і завдань уроку.

II. Досягнення мети уроку.

1. Ранкове коло, методика організації, зв'язок з темою уроку.
2. Методи і прийоми перевірки домашнього завдання (для класів, де воно задається).
3. Аналіз запитань й завдань, які пропонуються для опитування учнів впродовж уроку, їх когнітивні рівні (1) на відтворення знань, 2) на розуміння, 3) на застосування в стандартних і змінених навчальних ситуаціях, 4) уміння висловлювати власні судження, ставлення, оцінки).
4. Дотримання критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з курсу «ЯДС».
5. Методи вивчення нового матеріалу; достовірність фактичного матеріалу.
6. Послідовність і системність викладу.
7. Зв'язок матеріалу з раніше вивченим, міжпредметні зв'язки.
8. Практичні роботи й досліди на уроці, їх унаочнення, ефективність, правильність проведення.
9. Способи активізації пізнавальної діяльності учнів, використання засобів наочності.
10. Зміст і методика закріплення матеріалу: інтерактивні вправи, самостійна робота учнів, дидактичні ігри, робота з картографічними посібниками тощо.
11. Форми організації діяльності учнів (індивідуальна, парна, групова, фронтальна). Способи об'єднання учнів в пари/групи.
12. Види завдань з LEGO для досягнення освітньої мети уроку.
13. Формування цифрової грамотності на уроці. Використання ТЗН та медіаресурсів (робота інтерактивною дошкою, різними видами медіа, з QR-кодами, програмним комплексом Mozabook, інтерактивними підручниками тощо).
14. Організація підбиття підсумків уроку. Врахування структури компетентності (Я дізнався...Я навчився ...Яким способом я дізнався і навчився ...? Цінним цей урок є для мене тим, що ...)
15. Домашнє завдання, його обсяг, складність і диференційованість (для класів, де воно задається).

III. Поведінка учнів на уроці.

1. Активна розумова діяльність, рівень зацікавленості, дисциплінованості.
2. Цілеспрямованість і зосередженість уваги.

Пункти аналізу

IV. Стиль роботи вчителя на уроці.

1. Засоби управління поведінкою учнів.
2. Контакт з учнями: вміння володіти класом, організовувати працю учнів, підтримувати дисципліну і підвищувати активність учнів.
3. Доступність викладу навчального матеріалу, вміння підібрати матеріал до різних видів роботи.
4. Робоче місце вчителя.

У. Оцінка професійних рис вчителя, який проводить урок:

Рівень прояву його специфічних професійних якостей: здатність володіти собою, знання методики навчання освітньої галузі (галузей), вміння оцінювати як психологічні особливості учнів, так і їх навчальні досягнення, уважне, тактовне, доброзичливе, вимогливе ставлення до учнів.

VI. Результати уроку.

1. Досягнення мети.
2. Чи відбувалося підбиття підсумків уроку з урахуванням складників громадянської компетентності?
Я дізнався...
Я навчився ...
Яким способом я дізнався і навчився ...?
Цінним цей урок є для мене тим, що ...
3. Позитивні і негативні сторони уроку та шляхи ліквідації недоліків.

Додаток Д

**Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів
з основ і методики викладання громадянської та історичної освітньої
галузі**

<i>Вид роботи</i>	<i>Кількість робіт</i>	<i>Кількість балів максимальна</i>
Робота в зошитах	10	40
Написання модульної роботи	2	30
Написання 1 плану-конспекту уроку з наочністю	1	5
Моделювання уроку	1	10
усні відповіді на занятті		15
Всього за семестр:		100
Сертифікат за вебінар/участь в конференції/		10

Навчальне видання

Васютіна Тетяна

ЗОШИТ
з основ та методики викладання громадянської та
історичної освітньої галузі

Навчальний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта», першого рівня вищої освіти «Бакалавр» (3.10 р.н.)

Підписано до друку 30.05.2022 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Умов.друк.арк. 2,44. Облік.видав.арк. 1,54
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.